

**Koronapandemian vaikutus kodin kokemiseen ja kodin elämiseen
-esimerkkejä Suomesta ja Etelä-Euroopasta**

Elli-Noora Maria Rautio

LuK-tutkielma

Maantieteen tutkinto-ohjelma

Oulun yliopisto

09.05.2022

Tiivistelmä

Kun COVID-19 julistettiin keväällä 2020 maailmanlaajuiseksi pandemiaksi, muuttui elämämme kertaaheittolalla. Valtiot ryhtyivät erinäisiin rajoitustoimiin, joiden taksoituksena oli pyrkiä estämään taudin laajempi leviäminen sekä suojella kansakuntaa sairastumiselta. Rajoitustoimet nojautuivat globaalilla tasolla ajatukseen kodista turvallisimpana mahdollisena paikkana koronavirustaudin leviämisen ehkäisemiseksi. Yhteiskunnan taholta kodista rakentui strateginen paikka, jossa ihminen saattoi olla turvassa. Koronapandemian myötä kodista tuli entistä keskeisempi osa elämäämme, kun monet arjen ja vapaa-ajan toiminnot siirtyivät kodista käsin hoidettaviksi ja/ tai liikkumista kodin ulkopuolella rajoitettiin. Kodista tuli paikka, jossa niin työn ja vapaa-ajan, yksityisen ja julkisen kuin ihanteiden ja konfliktien tilat kohtasivat.

Tämän tutkielman tarkoituksena on löytää tutkimuskirjallisuuden avulla vastaus siihen, miten koronapandemia on vaikuttanut ihmisten kokemuksiin kodista ja kodin elämiseen. Tutkielma keskittyy koronapandemian ensimmäiseen aaltoon, eli kevääseen 2020. Lähestyn kodin kokemista ja kodin elämistä ymmärtämällä kodin maantieteellisestä näkökulmasta moniulotteiseksi ja monisyiseksi paikaksi, joka muotoutuu jatkuvan vuorovaikutuksen kautta tilaan. Yhdistämällä tilan, paikan, ja kodin käsitteet laajemmin tutkimuskentällä aiheesta käytyyn keskusteluun pyrin valaisemaan pandemia-aikana kotiin kohdistuneita mahdollisia spatiaalisia, kulttuurillisia ja ajallisia muutoksia. Suomesta ja Etelä-Euroopasta antamieni konkreettisten esimerkkien tavoitteena on valaista maiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä kodin kokemisessa ja kodin elämisessä pandemia-ajassa.

Tutkielmani perusteella voidaan sanoa, että kodin muuttuminen usean toiminnan keskuksiksi on haastanut kodin kokemista ja sen elämistä niin fyysisellä, sosiaalisessa kuin mentaalisisella tasolla ja lisännyt tasapainottelu eri voimien välillä. Kotia on koettu ja eletty globaalilla tasolla niin positiivisten kuin negatiivisten tunteiden kautta. Lisäksi korona-aika on korostanut kodin ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutteista suhdetta, kun koti muotoiltiin länsimaisten koti-ihanteen ja -ideaalin avulla yhteiskunnalliseksi strategiaksi koronavirusta vastaan. Toisaalta pandemia-aika on tuonut myös entistä vahvemmin esiin kodin negatiivisia puolia, kuten epätasa-arvoa ja turvattomuutta. Pandemia-aika on myös kirkastanut kodin jatkuvaa ja alati muuttuvaa luonnetta, kun rajoitustoimien myötä kotia on pitänyt niin fyysisellä kuin henkiselällä tasolla muokata tilanteeseen sopivaksi.

Sisältö

Tiivistelmä	2
Sisältö.....	3
1 Johdanto	4
2 Tilan ja paikan kautta rakentuva koti	6
2.1 Tila – tausta, johon koti muotoutuu	6
2.2 Paikka – kodin rakentumisen alusta.....	8
3 Koti maantieteellisenä konseptina	9
3.1 Kodin moniulotteinen luonne	9
3.2 Kodin rakentumisen elementit	11
4 Koti ja korona-aika.....	12
4.1 Koti koronan vastaisena strategiana	12
4.2 Kodin kokeminen korona-ajassa.....	14
4.3 Koti monitoiminnallisena tilana.....	16
5 Johtopäätökset.....	20
Kirjallisuus	23

1 Johdanto

Keväällä 2020 Maailman terveysjärjestö (WHO) julisti COVID-19-sairauden globaalia terveyttä uhkaavaksi pandemiaksi. Tämän myötä valtiot ryhtyivät erinäisiin rajoitustoimiin, joiden takoituksena oli pyrkiä estämään taudin laajempi leviäminen sekä suojella kansakuntaa sairastumiselta. Myös Suomessa ryhdyttiin toimiin koronavirusta vastaan julistamalla maahan poikkeusolot, jonka avulla viranomaiset saivat valtuudet rajoittaa suomalaisten elämää. Rajoitustoimet tähtäsivät niin liikkumisen rajoittamiseen (valtion rajojen sulut, Uudenmaan eristäminen, julkisten tilojen ihmismäärän rajoitukset) kuin sosiaalisten kontaktien vähentämiseen (kehotukset jäädä kotiin ja rajata sosiaalista kanssakäymistä). Tuon, nyttemmin ensimmäiseksi aalloksi nimetyn, ajanjakson aikana monet tapamme ja toimmemme muuttuivat koronaviruksen haastaessa arkeamme ja yhteiskuntamme käytäntöjä.

Koronapandemian myötä kodista on tullut entistä keskeisempi ja näkyvämpi osa elämäämme, etenkin ensimmäisen aallon aikana, kun virus oli vielä suhteellisen tuntematon ja rajoitustoimet olivat ainoa keino tilanteen hallitsemiseksi. Globaalilla tasolla kodista rakentui strateginen paikka, jossa ihminen saattoi olla turvassa, välttää sairastumisen sekä viruksen levittämisen. Lisäksi kodista tuli yhdellä harppauksella monitoiminnallinen tila, kun rajoitusten pakottamana monet arjen ja vapaa-ajan toiminnoista siirtyivät kotoa käsin hoidettaviksi. Yksi suurimmista muutoksista tapahtui työ-/ opiskeluelämässä. Digitaalisen siirtymisen kautta etätyöskentelyn /-opiskelun määrä kasvoi radikaalisti globaalilla tasolla. Pandemia on myös luonut vastakkainasettelua ja haasteita kodin elämisessä ja kokemisessa. Korona-ajassa koti näyttäytyy siten paikkana, jossa niin työn ja vapaa-ajan, yksityisen ja julkisen kuin ihanteiden ja konfliktien tilat kohtasivat.

Tutkielmani tarkoituksena on löytää tutkimuskirjallisuuden avulla vastaus siihen, miten koronapandemia on vaikuttanut ihmisten kokemuksiin kodista ja millaisia tilallisia muutoksia kotiin on kohdistunut pandemia-ajassa. Ajallisesti tutkielmani keskittyy koronapandemian ensimmäiseen aaltoon, eli kevääseen 2020, jolloin useat valtiot, Suomi mukaan lukien, ryhtyivät ennennäkemättömiin väestönsuojelutoimiin virusta vastaan. Tutkielmassani lähestyn aihetta ihmismaantieteellisestä näkökulmasta, jolloin ymmärrän kodin moniulotteisena maantieteellisenä konseptina, joka muotoutuu vuorovaikutuksellisessa suhteessa tilaan ja paikkaan. Hahmotan tilan abstraktimmaksi taustaksi, johon koti muotoutuu ja paikan taas näen intiimimpänä ja inhimillisempänä kodin rakentumisen alustana. Yhdistämällä nämä maantieteelliset käsitykset tilasta, paikasta ja kodista laajemmin

tutkimuskentällä aiheesta käytyyn keskusteluun pyrin valaisemaan pandemia-aikana kotiin kohdistuneita mahdollisia spatiaalisia, kulttuurillisia ja ajallisia muutoksia. Tutkielmassani käsittelem kokemuksia ja tilan muutoksia yleisellä tasolla. Esimerkkien kautta pyrin vertailemaan kotiin liittyviä kokemuksia Suomessa kokemuksiin Italiassa ja Espanjassa, missä koronarajoitukset ovat olleet keväällä 2020 Suomen rajoitustoimia huomattavasti tiukemmat. Vertailun tarkoituksena on hahmottaa millaisia kulttuurillisia ja maantieteellisiä eroavaisuuksia (tai yhtäläisyyksiä) kodin kokemuksellisuuteen ja kodin tilallisiin muutoksiin pandemia-aikana liittyy.

Aiempaa tutkimusta korona-ajan vaikutuksista kotiin ja kodin tuntuun on ehtinyt kertyä eri tieteenaloilta, kuten sosiologian, arkkitehtuurin ja psykologian alalla (esim. Byrne 2020; Tull ym. 2020; Signorelli ym. 2020; Gezici Yalçın & Düzen 2021). Näiden tutkimuksen keskiössä ovat olleet koronapandemian ja kotiin jäämisen psykologiset vaikutukset, sekä kodin arkkitehtonisten piirteiden vaikutukset kodissa viihtymiseen eristäytymisen aikana. Koronan vaikutusta kotiin on käsitelty jonkin verran myös maantieteen näkökulmasta kansainvälisellä tasolla (esim. Hubbard ym. 2020 ja Andrews ym. 2021.) Myös opinnäytetöitä kotiin ja koronaan liittyen on tehty, kuten Lilli Suhosen kotitaloustieteiden maisteritutkielma (2021). Tässä tutkielmassa perehdyn aiheesta käytyyn keskusteluun hyödyntämällä eri tieteenalojen tutkimuskattausta ja yhdistämällä niitä maantieteelliseen näkökulmaan aiheesta.

Tutkielmani rakenne on seuraavanlainen. Ensimmäisessä käsittelyluvussa määrittelen ihmismaantieteen näkökulmasta tutkielmani keskeisimmät käsitteet tila ja paikka. Seuraavassa luvussa pureudun tarkemmin kodin käsitteen määrittelyyn maantieteellisestä näkökulman kautta. Kolmannessa käsittelyluvussa käyn tutkimuskirjallisuuden avulla läpi sitä, miten koronapandemia on vaikuttanut kokemuksiin kodista sekä millaisia uusia spatiaalisuuksia, eli tilan muutoksia, kotiin on liitetty pandemian aikana. Samaisessa luvussa valaisen esimerkkitapausten avulla tutkimuskirjallisuudesta esille tulleita seikkoja. Yhteenvedossa tuon esille tutkielmani keskeisimmät kontribuutiot, sekä arvioin tutkielmani rajoitteita. Lisäksi lopussa esitän tutkielmastani esille nousseita aiheita jatkotutkimuksille.

2 Tilan ja paikan kautta rakentuva koti

Tutkielmassani lähestyn kotia ja koronapandemian vaikutusta kodin kokemuksellisuuteen maantieteellisestä näkökulmasta. Ymmärrän kodin monitasoisena ja -mutkaisena maantieteellisenä konseptina, joka rakentuu tilan ja paikan kautta. Tila ja paikka muodostavat siis tutkielmani peruskäsitteistön, joiden avulla pyrin määrittelemään kodin kokemista ja kodissa elämistä. Koska, kuten Tuan (2001: 7) toteaa, ovat tila ja paikka toisiinsa kietoutuneita ja täten myös erottamattomia, niitä ei voi määritellä toisistaan irrallisina. Siksi, puhuttaessa tilasta on otettava huomioon myös paikan käsite.

2.1 Tila – tausta, johon koti muotoutuu

Tila on maantieteellisenä käsitteenä saanut ajan mittaan ja metodologioiden muuttuessa uusia määritelmiä sekä erilaisia merkityksiä. Perinteisessä mielessä tila on määritelty kahdella tapaa, fyysiseksi eli absoluuttiseksi tilaksi tai suhteelliseksi eli relatiiviseksi tilaksi (Jones 2009: 489). Jonesin (2009: 489) mukaan absoluuttinen tila on olemukseltaan muista objekteista riippumaton, staattinen ja pääasiassa tilan omien fyysisten ominaisuuksien kautta muodostuva. Relatiivinen tila taas muodostuu sosiaalisten suhteiden täyttämästä kulttuurisesti määrittyneestä materiaalisesta ympäristöstä, jolloin se näyttäytyy ihmisen toiminnan tilana, jossa ihminen vaikuttaa tilan olemukseen, mutta ei toisinpäin (emt. 2009: 490). Näiden määritelmien kautta katsottuna kodin ymmärtäminen rajautuisi ainoastaan joko sen konkreettisiin ominaisuuksiin, kuten talon seiniin, kattoon ja lattiaan, tai pelkkään sosiaaliseen ulottuvuuteen, kuten ihmisen toimintaan kodissa. Ymmärrän kodin kuitenkin monimuotoisempana ilmiönä, jossa sekä fyysinen että sosiaalinen ulottuvuus yhdistyvät. Tässä valossa edellä mainitut tilakäsitykset näyttäytyvät rajallisina ja kapeakatseisina. Siksi tutkielmani kannalta tilaa on mielekkäämpi tarkastella kolmannen, edellisiä moniulotteisemman tilakäsityksen, eli relationaalisen tilan kautta.

Relationaalisessa, eli sosiaalisessa, tilakäsityksessä tila nähdään koostuvan niin fyysisestä, mentaalisesta kuin sosiaalisesta ulottuvuudesta (Lefebvre 1991; Saarikangas 2002: 55). Tilan voidaan siten nähdä muodostuvan useiden tilojen summana. Se muodostuu niin rakennetusta ympäristöstä (fyysinen tila), elämisen normeista ja rutineista (mentaalinen tila) kuin sosiaalisista suhteista (sosiaalinen tila). Lisäksi relationaalisessa tilakäsityksessä tilan ymmärretään olevan jatkuva asioiden kohtaamisista muotoutuva konstruktio (Thrift ym. 2003: 86). Tällä Thrift ym. (2003: 86) tarkoittavat, että tila on luonteeltaan alati muotoutuva,

asiayhteydestään riippuvainen sekä objektien välisistä yhteyksistä rakentuva ilmiö. Tila ei siten ole passiivinen ihmisen toiminnan tila eikä staattinen, ennalta annettu ja vain fyysisesti muodostuva, vaan se ymmärretään monipuolisena rakennelmana. Koska relationaalinen tilakäsitys ottaa huomioon kaikki ihmisyyteen liittyvät ulottuvuudet ja niiden keskinäiset vuorovaikutukset, mahdollistaa se myös kodin ymmärtämisen moniulotteisena konseptina.

Relationaalisessa tilakäsityksessä tila muotoutuu todeksi tilan kokemisen kautta. Tilan kokeminen perustuu erilaisten spatiaalisten käytäntöjen, tilan representaatioiden ja diskurssien vuorovaikutukseen. Se on samanaikaisesti sekä fyysistä että sosiaalista toimintaa. Esimerkiksi Saarikankaan (2002: 55) mukaan tila muotoutuu käyttäjälleen todelliseksi vasta päivittäisen olemisen ja liikkumisen kautta. Tilan käyttäminen ja siinä tapahtuva vuorovaikutus ikään kuin ”herättävät” tilan henkiin ja mahdollistavat siihen liitettävien tunteiden ja kokemusten tulkinnan. Tähän liittyy vahvasti tilaelämys, eli eletty tila, joka tarkoittaa Saarikankaan (2002: 67) mukaan sekä tietoisesti että tiedostamatta tilan käytön kautta muodostuvaa henkilökohtaista kokemusta tilasta. Kuitenkin, vaikka eletty tila nähdään henkilökohtaisen tilaelämyksenä, liittyy sen syntyyn aina, Saarikankaan (2002: 55) mukaan, vahvasti kulttuurisia merkityksiä ajallis-spatiaalisessa kontekstissa. Tällä Saarikangas tarkoittaa, että tilan kokemuksellisuus syntyy sekä yksilön että ympäristön välisestä vuorovaikutteisesta suhteesta. Siinä keskiössä ovat niin ihmisen kyky muovata tiloja toimintojen ja kanssakäymisen välityksellä kuin tilojen taipumus vaikuttaa käyttäjiinsä sosiaalisten merkitysten ja ihmisten välisten suhteiden jäsentämisen kautta (Saarikangas 2002: 56).

Tuanin (1979) mukaan tila muodostuu niin ihmisen mielen, kulttuurin kuin ympäristön kautta. Kuten Saarikankaankin, on Tuanin tilakäsitys sidoksissa vahvasti yhteisöön ja kulttuuriin, jossa yksilö elää. Tällöin käsitys tilasta on riippuvainen niin yksilön henkilökohtaisista havainnoista kuin yhteisön kulttuurisista toimintatavoista. Toisin sanoen kulttuuriin liittyvät normit ja tavat muovaavat vahvasti tilaa siinä missä yksilön omat tunteet ja kokemukset, jolloin tilojen todeksi muotoutuminen ei ole yksisuuntainen prosessi. Yhdyn Tuanin ja Saarikankaan käsityksiin siitä, että tilan muotoutuminen ja kokeminen ovat vuorovaikutteisia prosesseja. Olemme osa ympäristöämme ja sitä kulttuuria, jossa elämme, jolloin myös tilakäsityksemme syntyy erottamattomana osana tätä ympäristöä. Kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutuksien huomioon ottaminen lisää myös ymmärrystä siitä, miten koti ja kodin kokemuksellisuus voidaan nähdä rakentuvan yhteiskunnassa erilaisten sosiaalisten toimintojen, etäisyyksien, kuvitelmiin ja erilaisuuksien sisältämien tulkintojen kautta.

Yhteisön ja kulttuurin roolin korostuminen tilan ymmärtämisessä tulee esiin myös Massey'n ym. (2008: 144) sosiaalisia suhteita painottavassa tilakäsityksessä, missä tila nähdään poliittisesti latautuneena yhteiskunnallisena kategoriana. Massey'n ym. (2008: 58) feminististä suuntausta edustavan tilakäsityksen mukaan tila on monimutkainen hallitsemisen, alistumisen, solidaarisuuden ja yhteistyön kautta muodostuva sekä sosiaalisten suhteiden luoma verkosto, joka pitää sisällään vahvasti sekä vallan että symbolismin ulottuvuudet. Tila näyttäytyy feministisestä näkökulmasta vahvasti sukupuolittuneena (maskuliinisena) ja sen valtasuhteet ovat epätasaisesti jakautuneita (Koskela 1997: 77). Sukupuolen nostaminen merkittäväälle sijalle tilan hallinnan, vallankäytön ja henkilökohtaisten merkitysten suhteen on tärkeä ottaa huomioon myös tutkielmani kannalta, sillä se resonoi vahvasti myös kodin kokemiseen ja kodin elämiseen.

2.2 Paikka – kodin rakentumisen alusta

Massey'n ym. (2008: 57) kuvaavat paikkaa tilassa muodostuvaksi avoimeksi solmukohtaksi, joka on jatkuvassa muutoksessa sosiaalisen vuorovaikutuksen verkossa. Kuvailu osuu yhteen hyvin Easthopen (2004: 130) esille tuomaan nykypäivän käsitykseen paikasta avoimena, dynaamisena ja spatiaalis-ajallisena ilmiönä. Yhdyn edellä kuvattuihin paikan ominaisuuksiin. Erityisesti paikan spatiaalis-ajallisuus on merkittävä piirre tutkielmani kannalta, sillä koronapandemia on kasvattanut paikkojen merkitystä elämässämme. Esimerkiksi Devine-Wrightin ym. (2020: 1) mukaan pandemia on korostanut paikkakeskeistä maailmaamme, kun rajoitustoimien myötä olemme olleet fiksoituja tiettyyn paikkaan, kuten kotiin, ja näin tulleet entistä tietoisemmiksi siitä ympäristöstä missä elämme.

Paikan syntyyn liittyvät vahvasti yksilön aistit, havainnot ja kokemuksellisuus. Tuan (1979: 152) näkee paikan aistillisesti koettuna ja havaittuna tarkoituksen keskuksena tilassa, liittäen näkemykseensä myös tunteet. Hänen mukaansa paikka muotoutuu tilaan, kun se täytetään inhimillisillä tunteilla, muistoilla, toiveilla ja peloilla. Haarni ym. (1997: 17) taas korostavat, että paikka syntyy vasta, kun ihminen tulkitsee näitä tunteita ja liittää niiden kautta tilaan erilaisia merkityksiä. Molempien selitysten mukaan paikka on siis inhimillisen tulkinnan ja ihmisen kokemusten kautta tarkoituksensa saava ilmiö tilassa, jolla on erityinen merkitys yksilölle, ryhmälle tai yhteisölle. Paikka ei kuitenkaan muodostu vain yksilön kokemuksen kautta, vaan sen syntyyn tarvitaan Easthopen (2004: 128) mukaan myös ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutus. Paikka syntyy siis niin ihmisen tekeminen tulkintojen ja kokemusten

kautta kuin ympäristöstä tulevien tiedostettujen tai tiedostamattomien vaikutteiden yhteistyössä.

Koska kokemukset, aistit ja toiminta liittävät ihmisen tilaan muodostaen siitä paikan, on kuuluvuuden tunne ja paikan tuntu ovat niin ikään oleellinen osa paikan muodostumista. Paikan tuntu syntyy niin yksilön elämän kokemuksista ja rutiineista sekä tuttuuden tunteesta (Easthope 2004: 130; Haarni ym. 1997: 17). Tuntu paikasta voi olla joko positiivinen ja miellyttävä tai negatiivinen ja epämiellyttävä. Ihminen voi liittää itsensä paikkaan hyvien kokemusten ja aistimusten kautta, tai identifioida itsensä paikkaa vastaan ja/tai erottua siitä (Easthope 2004: 130). Rauhallisuuden ja vaarattomuuden lisäksi paikat voivat siis näyttäytyä myös pelottavina tai turvattomina (Haarni ym. 1997: 18).

Paikan kokeminen on aina subjektiivista. Kokemisen subjektiivisuus liittyy paikan elettyyn tilaan, sillä sekä tietty paikka että eletty tila ovat kullekin yksilölle omanlaisensa, henkilökohtaisesti havaittuja ja koettuja. Paikasta kuitenkin muodostuu tilaa erityisempi sen toimiessa muistojemme, tunteidemme ja kokemustemme näyttämönä. Paikan ja tilan välisen yhteyden myötä paikan kokeminen ei kuitenkaan ole irrallinen ympäristön vaikutteista. Rosen (1995: 89) mukaan paikan kokemiseen vaikuttavat vahvasti myös ympäristön sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset ulottuvuudet. Eli, kun paikka ymmärretään tilassa syntyvänä avoimena pisteenä, mahdollistaa se tilan ominaisuuksien vaikutuksen heijastumisen paikan kokemiseen. Näin paikan subjektiiviset kokemukset näyttäytyvät vahvasti yhteiskunnallisesti ohjautuvina ilmiöinä.

3 Koti maantieteellisenä konseptina

3.1 Kodin moniulotteinen luonne

Koska koti on paikka, joka rakentuu vuorovaikutuksellisessa suhteessa tilaan, näyttäytyy se, tilan ja paikan tavoin, moniulotteisena ja monitasoisena konseptina. Nykymaantieteilijät ymmärtävätkin kodin rakentuvan niin fyysisestä, sosiaalisesta kuin psyykkisestä ulottuvuudesta (Blunt & Dowling 2006: 2; Wiles 2021: 227). Eri ulottuvuuksien kautta koti muotoutuu keskipisteeksi, johon ihmiset kiintyvät ja kokevat kuuluvansa, ja johon elämä ankkuroituu (Blunt & Dowling 2006: 11). Myös Easthope (2004: 135) painottaa määrittelyssään kodin olevan yksilölle merkityksellinen paikka, johon liitetään tiettyjä tarkoituksia, tärkeitä tunteita ja arvokkaita sosiaalisia suhteita. Koti on siis samanaikaisesti paikka, jossa asumme (fyysinen

ulottuvuus), idea ja kuvitelma, jota tuotamme (sosiaalinen ulottuvuus) sekä erilaisten tunteiden kyllästävä kokonaisuus (psykykinen ulottuvuus).

Jo edellä kuvattu lähestymistapa itsessään asettaa perinteisen käsityksen kodista uuteen valoon, mutta koronapandemia on tuonut omat vaikutuksensa tähän muutokseen. Traditionaalisessa käsityksessä koti on ymmärretty suljettuna ja staattisena paikkana, joka liitetään yleisesti, Laitisen (2002: 196) mukaan, perinteiden, paikalla pysymisen ja harmonian tunteisiin. Pysähtyneisyys ja pysyvyys tulevat esille esimerkiksi Tuanin (1979: 155) näkemyksessä kodista. Hänen mukaansa koti on arjen rutiinien ja kulkemisen virtojen muovaava tukikohta, josta lähdetään ulkopuolelle ja jonne lopulta palataan, ja josta ulkopuolista maailmaa tarkkaillaan. Koronapandemia ja sen mukana tuomat rajoitustoimet ovat haastaneet tätä Tuanin kuvaamaa kodin olemusta, kun rajoitustoimet pakottivat ihmiset pysymään kodeissaan muuttaen samalla ihmisten kulkemisen virtoja ja arjen tapoja.

Kodin suljettu ja staattinen luonne taas tulevat esiin Tuanin näkemyksessä kodin ideaalisesta tarkoituksesta. Tuanin (1979: 155) mukaan kodin perimmäisenä ideana on toimia suojaavana kehtona, niin mentaalisisella kuin fyysisellä tasolla. Mentaalisesti koti toimii Tuanin näkemyksessä paikkana, jossa ihminen tuntee olonsa turvalliseksi, jotta hän voi esimerkiksi toteuttaa kehollisia tarpeitaan, kuten peseytyminen, syöminen ja rentoutuminen. Lisäksi Tuan kuvaa kotia paikkana, jossa ihminen voi näyttää aidot tunteensa ja olla aidoimmillaan. Fyysisellä tasolla taas koti toimii konkreettisena suojapaikkana, esimerkiksi ulkopuolisilta katseilta tai kodin ulkopuoliselta vaaralta (Tuan 1979: 155). Ulkopuolinen vaara voi olla joko konkreettinen näkyvä uhka tai näkymätön ja abstrakti uhkan tila. Esimerkiksi koronavirus näyttäytyy ajassamme tällaiselta kodin ulkopuoliselta uhkalta.

Tuanin kodin idea kuvastaa länsimaista positiivista, muuttumatonta ja perinteitä vaalivaa kotikäsitystä. Etenkin länsimaisessa kulttuurissa, koti näyttäytyy vahvasti paikkana, joka liitetään positiivisessa valossa mielihyvään, alkuperään, kuuluvuuteen, kotitaloon, yhteisöön ja juuriin (Laitinen 2002: 196). Koti voi kuitenkin näyttäytyä myös negatiivisessa valossa ja kotiin liitettävät tunteet voivat olla epämiellyttäviä. Koti voi esimerkiksi olla suojan lisäksi sortava ja/ tai alistava paikka, johon liittyy monia erilaisia sukupuolisesti värittyneitä elämyksiä ja elettyjä kokemuksia. Sukupuolen kautta koti muotoutuu keskiseksi paikaksi, jossa yhteiskunnan poliittiset ja taloudelliset normit vaikuttavat etenkin naisten asemaan negatiivisesti (Blunt & Dowling 2006: 15). Kotia ei siis voida tulkita vain turvalliseksi ”suojuoreksi, vaan se voidaan kokea myös pelottavana tai vaarallisena paikkana. Tämä

länsimaisen koti-ihanteen ja kodin negatiivisen puolen välinen polarisaatio on hyvä ottaa huomioon myös tutkittaessa korona-ajan vaikutusta kodin kokemiseen ja kodin elämiseen.

3.2 Kodin rakentumisen elementit

Kodin moniulotteinen luonne näkyy myös siinä, miten sen ymmärretään rakentuvan. Easthopen (2004: 28) sekä Bluntin ja Dowlingin (2006: 11) mukaan koti on kokonaisuus, jossa sekä fyysinen ympäristö että sosiaaliset suhteet yhtyvät, jolloin se saa muotonsa niin yksilön kokemusten kuin ympäristön ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen kautta. Yksinkertaistettuna kodin rakentumisen prosessiin kuuluvat siis niin mentaaliset kuin materialistiset elementit. Psykkisellä tasolla kodin rakentumisen keskiössä nähdään olevan ihmisen kokemukset ja tunteet (Blunt & Dowling 2006: 24). Ilman kodin kokemusta tai tunnetta siitä, ihminen vain asuu talossa ja/ tai toimii tilassa (Blunt & Dowling 2006: 6). Ihminen voi siis asua talossa tuntematta sitä kodiksi, mutta ei voi kokea asuntoa kodiksi ilman siihen liitettyjä tunteita. Blunt (2005: 506) alleviivaakin tunteiden merkitystä kodin kokemisessa toteamalla, miten tunteet ovat erottamaton osa ihmisyyttä ja siten ne vaikuttavat alati kokemusmaailmaamme. Koti on siis osittain mielentila ja sitä eletään niin kuin sitä kuvitellaan ja tunnetaan.

Fyysisellä tasolla koti rakentuu arjen toimintojen, rutiinien ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Kodin rakentumisen elementit ovatkin sidoksissa kodin spatiaalisuuteen (Blunt & Dowling 2006: 254, El Harouny 2002: 267). Blunt ja Dowling (2006: 23) korostavat, että kodin rakentumiseen tarvitaan, fyysisestä ympäristöstään resonoivien kokemusten ja tunteiden lisäksi, paikkaan liitettyjä käytäntöjä ja tapoja. He näkevät, että paikka voi muodostua kodiksi vasta, kun sitä käytetään tottuneesti. Heidän mukaansa fyysisessä ympäristössä tapahtuvat toiminnot ja sosiaaliset suhteet ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa yksilön omiin kokemuksiin ja tunteisiin, jolloin paikan muotoutuminen kodiksi on mahdollista. Arjen toiminnot ja rutiinit liittyvät siten vahvasti myös kodin elämiseen ja kodin kokemiseen.

Lisäksi, koska yksilön kotiin liittyvät toiminnot, kokemukset ja tunteet ovat alati vuorovaikutuksessa yhteiskunnan eri toimintojen ja sosiaalisten suhteiden kanssa, liittyy kodin rakentumiseen vahvasti myös yhteiskunnan eri osa-alueet. Se, miten kotia eletään ja miten se kuvitellaan, ei ole yhteiskunnan tai yhteisön näkemyksistä ja/ tai vaikutuksista irrallinen järjestelmä (Laitinen 2002: 196; Blunt & Dowling 2006: 254). Easthopen (2004: 136) mukaan kotiin liitettävät kulttuurilliset näkemykset, ihanteet ja normit vaikuttavat vahvasti siihen, miten yksilö elää ja kokee kotiaan. Kodin ja ympäröivän maailman välinen vuorovaikutteinen suhde tekevät kodin kokemisesta samanaikaisesti sekä kulttuurista että poliittista (El Harouny 2002:

267; Blunt 2005: 506). Koti on siis niin yksilön tuntema ja kokema kuin häntä ympäröivän kulttuurin ja poliittisen suunnan tuottama konsepti. Koronapandemia on hyvä esimerkki siitä, miten yhteiskunnalla on vaikutuksensa kodin kokemiseen. Ensimmäisen aallon aikana kotiin kohdistettiin, niin julkisen keskustelun kuin poliittisten päättäjien suunnalta, suuria paineita ja vaatimuksia, jotka ohjasivat yksilöiden tuntemuksia niin tietoisella kuin tiedostamattomalla tasolla.

Koska koti koostuu useasta ulottuvuudesta, jotka toimivat alati muuttuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa, on koti vahvasti ajasta ja kontekstista riippuvainen ilmiö. Koti ei siten ole olemassa sellaisenaan valmiina konseptina, vaan se luodaan ja sitä eletään jatkuvasti uudelleen. Myös se, miten ihminen suhtautuu kotiin ja kokee kodin, on alati muutoksessa (El Harouny 2002: 267; Blunt & Dowling 2006: 11). Tähän liittyen Wiles (2021: 227) tuo hyvin esille, miten ihmisen kotiinsa liittämät muistot, tunteet, tavat, ideat ja toiminnot muotoutuvat jatkuvasti uudelleen, eri aikoina ja eri skaaloilla. Kodin voidaan siis nähdä rakentuvan tiettyyn paikkaan, tiettyinä aikoina, tiettyjen kokemusten, tunteiden ja tapojen vaikutuksesta, mutta se on silti jatkuvassa muutoksessa. Tässä suhteessa pandemia-aika näyttäytyy erityisen luonteensa vuoksi mielenkiintoiselta ajanjaksolta kodin kokemusta tutkittaessa. Koronapandemian ensimmäisen aallon aikaiset kokemukset kodista ovat aikansa kuvia, jotka avaavat ikkunan kodin elämiseen ja kokemiseen poikkeusoloissa.

4 Koti ja korona-aika

Koronapandemia on korostanut, edellisessä luvussa ilmi käynyttä, kodin monitasoista luonnetta. Kotia on eletty monin tavoin täysin uudella tavalla, kun esimerkiksi työ, viihde, opinnot ja vapaa-ajan harrastukset siirtyivät pääosin kodista käsin tapahtuviksi toiminnoiksi (Wiles 2021: 227). Niin kodin fyysinen olemus, sen sosiaalinen rakentuminen kuin mentaalinen ulottuvuus ovat yhdessä vaikuttaneet siihen, miten kotia on koettu ja eletty pandemian aikana (Wiles 2021: 227). Seuraavaksi käyn läpi tutkimuskirjallisuuden avulla, miten korona-aika on vaikuttanut ihmisten kokemuksiin kodista.

4.1 Koti koronan vastaisena strategiana

Kun koronaviruksen leviäminen muuttui keväällä 2020 globaaliksi pandemiaksi, lisäsi se paineita yhteiskunnan toimivuudelle. Suomessa huoli nousi etenkin sairaaloiden

hoitokapasiteetin riittävydestä, huoltovarmuudesta ja valtion talouskasvusta (Hallitus... 2020). Myös muissa maissa pandemia herätti huolta yhteiskunnan toimivuudesta, ja niin maaliskuun 2020 aikana koronaviruksen leviämistä ryhdyttiin estämään laajalla skaalalla erilaisten maakohtaisten liikkumis- ja kontaktirajoituskeinoin (Wiles 2021: 228). Esimerkiksi Italiassa otettiin kovat keinot käyttöön. Maa laitettiin kahden kuukauden täydelliseen sulkutilaan (engl. *lockdown*), jonka aikana ihmisten tuli pysytellä kodeissaan, eikä sen ulkopuolella saanut liikkua muuten kuin erityisestä syystä (Fornara ym. 2022: 1). Suomessa taas maaliskuun 2020 alussa asetetut rajoitukset kohdistuivat lähinnä julkisiin tiloihin, työ- ja koulutiloihin sekä erinäisiin sairastuneiden karanteenitoimiin, mutta sinänsä ihmisten liikkumisvapautta ei rajoitettu (Hallitus...2020). Tästä huolimatta yhteiskunnan keskeisenä viestinä on Suomessakin ollut kehoitus pysyä kotona ja välttää turhia kontakteja (Kumpula 2020).

Kodilla voidaan siis nähdä olevan keskeinen rooli ensimmäisen korona-aallon toimintastrategiassa. Usean valtion strategiaan kuuluvat toimintatavat tukeutuivat implisiittisesti käsitykseen kodeista kansanterveyden resursseina (Wiles 2021: 227). Ihmisten sulkeminen koteihinsa ja liikkumisen rajoittaminen sen ulkopuolella tähtäsivät terveyden ja toiminnan turvaamiseen niin yksilöllisellä kuin kansallisella tasolla. Yhteiskunnan taholta kodista muotoiltiin paikka, josta käsin kukin yksilönä osallistui ”taisteluun” koronavirusta vastaan. Näin kotona olo kehystettiin yhteisen vastuullisuuden ja kansallisen velvollisuuden kautta ”oikeaksi tavaksi toimia” koronaviruksen leviämisen estämiseksi (Acharya & Pop 2021: 312). Koti, koronan vastaisena strategiana, on kuitenkin kohdistanut paineita kotiin ja kodin kokemiseen. Samalla se näyttäisi alleviivanneen sitä, miten yhteiskunnan järjestelmät, poliittiset päätökset ja normit vaikuttavat yksilön kokemukseen kodista.

Yhtäältä korona-aika on korostanut kotiin liitettäviä positiivisia mielikuvia ja piirteitä. Yhteiskunnallisella tasolla koti näyttäytyy korona-ajassa paikkana, jossa ihminen voi olla turvassa, levätä ja rauhoittua sekä vain olla (Byrne 2020: 351; Suhonen 2021: 49). Yhteiskunnallinen näkemys kodista tukee Laitisen (2002: 196) esille tuomia länsimaisia ihanteita ja mielikuvia kodista. Korona-aika näyttäisikin osin korostaneen kodin ideaalia, eli perinteiden, rauhan, harmonian ja paikalla pysymisen vaalimista ja tavoittelua, niin yhteiskunnan kuin yksilön tasolla. Kodin ideaalin vahva perinne ja syvään juurtunut malli tulevat esiin tavassa, jolla korona-ajan kodista puhutaan. Esimerkiksi Suhosen (2021: 52) mukaan, kysyttäessä kokemuksista korona-ajan kodista, useat vastaajat pyrkivät selittelemään kotiin kohdistuvia negatiivisia tunteita ja tuntemuksia. Suhosen (2021) tutkimuksessa kävi

myös ilmi, että ihmiset tavoittelivat kodin ideaalia pyrkimyksellään palauttaa kodin koronapandemiaa edeltävää tuntu ja kokemus kodista. Myös Gezici-Yalçın ja Düzen (2021) saivat tutkimuksessaan samankaltaisia tuloksia. Sekä Suhosen (2021: 49) että Gezici-Yalçın ja Düzen (2021: 7) mukaan länsimainen ideaali kodista ei siis kadonnut, vaikka kotia on koettu ja eletty pandemia aikana moninaisten tunteiden kautta. Pandemia-aika näyttäisi siis lisänneen tarvetta vahvistaa kodin ideaalia ja perinteistä luonnetta.

Toisaalta ”Pysy kotona” (*Stay at Home*) -strategia on luonut epätasa-arvoa ja eriarvoisuutta, niin aineellisella, sosiaalisella kuin symbolisella tasolla. Strategia on esimerkiksi valaissut yhteiskunnan kapeakatseista määritelmää kodista tukemalla ja ottamalla huomioon pääaisallisesti ydin- ja heteroseksuaalisia perheitä jättäen vähemmälle huomiolle tästä viiteryhmästä eroavat ryhmät (Devine-Wright ym. 2020: 3). Siten, kodin valjastaminen koronan vastaiseksi toimintastrategiaksi, on luonut eriarvoisuutta eri ihmisryhmien välillä (Wiles 2021: 228). Eriarvoisuus on näkynyt niin asumisen laadussa, asuintilan riittävydessä kuin vallan ja etuoikeuksien epätasaisena jakautumisena (Devine-Wright ym. 2020: 4; Wiles 2021: 230). Korona-aika on lisännyt myös sukupuolten väliset epätasa-arvoa ja korostanut siten kodin sukupuolittuneisuutta ja poliittisesti latautunutta luonnetta. Erityisesti naisten kokema stressi ja naisten harteille kasautunut suurempi vastuu niin kotitöistä kuin lastenhoidosta on kasvanut (Helske ym. 2021: 586). Myös naisiin kohdistuva väkivalta ja naisten syrjäytymisriksi on lisääntynyt pandemian aikana eri puolilla maailmaa (Devine-Wright ym. 2020:72; Risi 2021: 472; Fornara ym. 2022: 8).

4.2 Kodin kokeminen korona-ajassa

Kokemuksen tasolla korona-aika on korostanut etenkin kodin turvallista ja suojaavaa luonnetta. Sekä Suhosen (2021: 36) että Devine-Wrightin ym. (2020: 3) mukaan koronapandemian ajassa koti on näyttäytynyt eläjilleen turvapaikkana, jonka rauhaan ja tyyneyteen ihminen voi sulkeutua. Turvallisuuden tunnetta ei kuitenkaan ole otettu sellaisenaan, vaan sitä on pyritty rakentamaan ja ylläpitämään eri keinoin. Wilesin (2021: 230) mukaan turvan tunnetta on luotu varsinkin rutiinien ja arjen perustarpeista huolehtimisen kautta. Wiles (2021: 230) mukaan juuri rutiinien noudattaminen ja jokapäiväisiin tarpeisiin keskittyminen synnyttävät tunteen tilanteen hallinnasta lisäten siten sietokykyä ja turvallisuuden tunnetta epävarmassa tilanteessa, kuten koronapandemia-ajassa. Rutiinien noudattaminen ja elämän säännöllisyys kertonee siis ihmisten tarpeesta pyrkiä säilyttämään kodin rauhaa ja turvallinen luonne henkisen

jaksamisen vuoksi. Ilmiö alleviivaa Bluntin ja Dowlingin (2006: 23) näkemystä siitä, miten keskeinen rooli arjen toiminnoilla ja rutiineilla on kodin elämisessä ja sen kokemisessa.

Henkisen turvasataman lisäksi korona-aika on korostanut kodin antamaa fyysistä turvaa (Suhonen 2021: 36; Wiles 2021: 227). Koti on tarjonnut konkreettisen suojan sen ulkopuolella vallitsevalta uhalta, eli koronavirukselta. Suojautuakseen ja välttääkseen tartunnan saamisen ihminen on voinut sulkeutua kotinsa suojiin. Korona on siis, teroittanut Tuanin (1979: 155) kuvailemaa ydinajatusta kodista, missä koti näyttäytyy suojaavana ja hoivaavana paikkana, jonne ihminen voi vetäytyä lepäämään ja toipumaan. Sulkeutumisen lisäksi korona-aika on korostanut kotiin ja sen hallitsemiseen liittyviä piirteitä. Esimerkiksi Suhosen (2021: 37) mukaan korona-aikana kodin rajojen hallitseminen, eli päätöksen teko siitä, kuka saa astua ovesta sisään ja kuka jätetään sen ulkopuolelle, korostui. Valtaa ja itsemääräämisoikeutta siis käytettiin kodin turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tältä osin pandemia-aika näyttäisi lisänneen perinteistä ajatusta kodista intiiminä ja yksityisenä paikkana.

Toisaalta pandemia-aika on nostanut esiin myös kotiin liitettäviä negatiivisia tunteita ja kokemuksia (Gezici-Yalçın & Düzen 2021: 7). Koti ei siis näyttäyty yksinomaan turvallisena pesänä. Erityisesti täyssulun aikana kotia on koettu eristäytymisen, yksinäisyyden ja turhautumisen tunteiden kautta (Wiles 2021: 230). Näiden tunteiden taustalla vaikuttanevat niin yhteiskunnan luomat paineet oikeanlaisesta sosiaalisesta eristäytymisestä kuin yksilön henkilökohtaiset valmiudet tilanteesta selviämiseen. Yksinäisyyden ja eristäytymisen tunteita on esiintynyt talouksissa sen muodosta ja koosta riippumatta (Wiles 2021: 230). Toisaalta Suhosen (2021: 36) mukaan etenkin yksin asuvat ovat kokeneet korona-ajan lisänneen yksinäisyyden tunnetta ja korostaneen sosiaalisten suhteiden merkitystä elämässä, kun kotona olemista ja siihen liittyvä tunteita ei ole voinut jakaa toisen ihmisen kanssa.

Tutkimuskirjallisuus osoittaa, että negatiivisessa valossa kotia on metaforisesti kuvailtu jopa vankilan kaltaiseksi paikaksi (Wiles 2021: 227, Suhonen 2021: 35; Devine-Wright ym. 2020: 3). Vankilamaisen tunnelman kodista on luonut liikkumisrajoitukset, kodissa olemisen pakko sekä arjen rajoittaminen ulkoa käsin (Devine-Wright ym. 2020: 3). Myös Suhosen (2021: 39) mukaan kodin muuttuminen vankilaksi kuvastaa ihmisten kokemusta elämisen vapauden rajoittamisesta. Pandemian ja tartuntariskin aiheuttama terveysuhka pakotti ihmiset pysymään kotona ja rajoitti liikkumisvapautta monella tapaa, jolloin Suhosen (2021: 40) mukaan monelle syntyi kokemus kodista vankilana.

Vankila metafora kuvastaa hyvin sitä, miten kodin kokeminen muodostuu niin fyysisellä, sosiaalisella kuin mentaalisisällä tasolla. Suomen näkökulmasta kodin kuvaaminen

vankilan kaltaisena suljettuna paikkana heijastaa juuri kodin mentaalista kokemista. Koko kotona pysymisen strategia on Suomessa perustunut kansalaisoikeuksiin ja uskollisuuteen sekä suomalaiseen kuuliaisuuteen noudattaen annettuja kehoituksia yhteisen hyvän vuoksi (Suhonen 2021: 41). Suomessa ei siis ole ollut, edes valtiollisen hätätilan aikana, käytössä kotona pysymisen pakkoa, vaan ihmiset ovat saaneet ulkoilla vapaasti sekä käyttää julkisia tiloja rajoitusten puitteissa. Siksi on mielenkiintoista, että moni on kokenut korona-ajassa kodin vankilan kaltaiseksi paikaksi.

Sitä vastoin vankilametafora näyttäytyy konkreettisemmin niissä maissa, missä on harjoitettu täyssulkua viruksen leviämisen estämiseksi. Esimerkiksi Espanjassa ja Italiassa hallitus asetti valtiollisen täyssulun koronan ensimmäisen aallon aikana. Italiassa täyssulku kesti maaliskuusta 2020 toukokuuhun 2020 ja tuolloin kotoa sai poistua vain välttämättömille asioille tai töihin sikon uhalla (Fornara ym. 2022: 1). Kotona oloa tarkkailtiin ja säädeltiin ulkopuolelta käsin uhkasakin ja liikkumisrajoituksin (Fornara ym. 2022: 1). Espanjan ja Italian tilanteissa kodin kokeminen vankilana muotoutui siis sekä mielen tasolla että konkreettisen ulkoisen pakon kautta. Molemmissa tapauksissa kuitenkin kodin kokemiseen ovat vaikuttaneet sekä yksilön kokemukset ja tunteet että yhteiskunnan viestit ja näiden voimien välinen vuorovaikutus.

4.3 Koti monitoiminnallisena tilana

Koronapandemian ensimmäinen aalto muutti kodin laajalti monitoiminnalliseksi paikaksi. Viruksen leviämisen torjuntaan tähtäävät rajoitukset ja kiellot vaikeuttivat ajanviettoa ja toimimista kodin ulkopuolisissa sisätiloissa, kuten kouluissa, työpaikoilla, ravintoloissa ja kirjastoissa, pakottaen näin monet tapahtumat ja toiminnot kodeista käsin hoidettaviksi (Acharya & Pop 2021: 312; Wiles 2021: 229). Koti muuttui siten paikaksi, missä harrastettiin, kuntoiltiin, tehtiin töitä, nautittiin kulttuurista, opiskeltiin sekä edelleen harjoitettiin kotitöitä ja levättiin. Vaikka tiedetään, että suurin osa työllisistä, etenkin sosiaali- ja terveysaloilla, ei tehnyt etätöitä lainkaan korona-aikana (Leskinen 2021), on suurimman muutoksen kodin toimintoihin tuonut kuitenkin epäilemättä etätyöskentely/-opiskelu.

Wilesin (2021: 229) mukaan korona-aika on lisännyt etätyöskentelyä ja -opiskelua globaalilla tasolla huomattavasti lyhyellä aikavälillä. Ennen pandemiaa etätyönteko on ollut suhteellisen harvinaista, etenkin Etelä-Euroopassa, kuten Italiassa ja Espanjassa, missä hyvin harva työntekijä on pystynyt tai halunnut työskennellä kotoa käsin (Romero 2022). Suomessa taas etätö on kasvattanut suosiotaan jo kauemman aikaa, mutta koronapandemia

kiihdytti siirtymistä merkittävästi. Itseasiassa ensimmäisenä koronakeväänä, niin Suomessa kuin Italiassa ja Espanjassa etätyönteko lähes kaksinkertaistui tiukkojen koronatoimien vaikutuksesta (Leskinen 2021; Romero 2022). Samalla kun työnteko ja opinnot siirtyivät etänä toteutettavaksi, lisääntyi myös älylaitteiden käyttö ja sen kautta töiden ja opintojen rooli ihmisten arjessa kasvoi.

Digitaalisten laitteiden virtuaaliset tilat tarjosivat uusia ulottuvuuksia, mahdollistaen samalla yksityisen tilan ja julkisen tilan päällekkäin toimimisen (Wiles 2021: 228). Esimerkiksi *Zoom* -huoneiden *Teams* -keskusteluiden kautta, kotiin muodostui uusia tiloja, kuten kokoushuoneita, luentosaleja ja seminaarituloja. Virtuaalinen tila myös ylläpiti kodin ja ulkopuolisen maailman välistä yhteyttä, kun niitä hyödynnettiin aiempaa enemmän esimerkiksi läheisten kanssa kommunikointiin (Wiles 2021: 228). Työn ja opintojen lisäksi virtuaalisen tilan hyödyntäminen lisääntyi vapaa-ajalla videopelien ja pelistriimien muodossa, kun ihmiset pakenivat todellisuutta pelimaailmojen turviin (Acharya & Pop 2021: 320). Toisaalta virtuaalisen tilan hyödyntäminen on lisännyt osaltaan kodin toimintojen yhtäaikaista suorittamista, kun työnteko onnistui ajasta ja paikasta riippumatta.

Toimintojen ja työn /opintojen siirtyminen kotiin muutti kodin monella tapaa paikaksi, jossa tasapainoiltiin vastakkaisten voimien välillä. Toisilla kotona toimiminen ja kodissa eläminen lisäsivät tarvetta olla jatkuvasti tekemässä jotain. Sekä Risin (2021: 473) että Suhosen (2021: 46) mukaan yhtenä tekijänä lisääntyneen tekemisen tarpeen taustalla vaikutti ihmisten tila-aika -suhteen hälveneminen. Kun asioita tehtiin pääosin kotoa käsin, eri paikkojen välillä liikkumiseen käytetty aika vapautui synnyttäen tunteen luppoajasta, joka tulisi täyttää jollain ”järkevällä” tekemisellä. Kotona toimiminen saattoi siten muuttua erinäisten asioiden monotoniseksi suorittamiseksi ja velvollisuuksien hoitamiseksi. Esimerkiksi Suhosen (2020: 43) mukaan koronapandemian aikana kodissa olemisesta muotoutui velvollisuus, josta selviytymiseksi alettiin suorittamaan erinäisiä asioita, kuten siivoamista. Myös Gezici-Yalçın & Düzen (2021) tutkimuksessa koti näyttäytyi jatkuvien vaatimusten täyttämänä suorittamisen paikkana. Koska suorittamien käsitteenä tarkoittaa Kotimaisten kielten keskusten (2021) mukaan jonkin asian paremmin tekemiseen tai velvollisuuden täyttämiseen, voidaan korona-ajan ”koti suorittamisena” nähdä haastaneen kodin perimäistä ideaa levon ja rauhan tyyssijana.

Suorittamisen lisäksi koti näyttäytyy korona-aikana saamattomuuden paikkana. Aasioiden tekeminen vaikeutui erinäisten motivaatio-ongelmien ja keskittymisvaikeuksien takia. Esimerkiksi Acharyan ja Popin (2021: 319) mukaan joillekin työnteko kotoa käsin tuntui haastavalta, kun fyysinen ympäristö ei liittynyt mitenkään työhön, vaan muistutti tekemättömistä kotitöistä tai houkutteli tekemään jotain muuta työn sijasta. Myös tylsyys, ajan hidastuminen ja sosiaalisten suhteiden vähyys ovat kuormittaneet ihmisiä (Acharya & Pop 2021: 319; Suhonen 2021: 46). Kotona oleminen, ja vain siellä toimiminen, on siis tuntunut raskaalta ja lisännyt siten negatiivisia kokemuksia ja tunteita kotiin liittyen. Koti on näyttäytynyt negatiivisen paikkana etenkin nuorten, kaupungissa asuvien ja köyhemmän tuloluokan ihmisten keskuudessa (Devine-Wright ym. 2020: 4; Fornara ym. 2022: 3).

Vastakkaisten tunteiden välistä tasapainoa on korona-aikana haettu niin fyysisellä kuin mentaalisisällä tasolla. Fyysisellä tasolla tekemisen ja lepäämisen rajaa on tarkennettu kodin uudelleen järjestelyn kautta. Esimerkiksi Acharyan ja Popin (2021: 317) mukaan työ/opiskelupisteitä on luotu erilaisilla tilanjakajilla, uusilla huonekaluhankinnoilla sekä huonejaoilla. Myös Suhonen (2021: 40) tuo esille, miten kotia on muunneltu aineellisten hankintojen ja sisustamisen avulla, jotta kotoa käsin toimimista ja kodissa olemista keuhettaisiin paremmin. Lisääntyneet kotoa käsin tehtävät toiminnot ovat synnyttäneet joillekin myös tarpeen vaihtaa kokonaan asuntoa, kun tilan riittävyys on aiheuttanut huolta ja ahdistusta (Suhonen 2021: 39; Devine-Wright ym. 2020: 4). Mentaalisella tasolla työn ja vapaa-ajan välistä rajaa taas on pyritty vahvistamaan esimerkiksi luomalla eri kohtia tietyille toiminnoille, kuten tietty ruokapöydän kohta työn teolle ja toinen kohta syömiselle (Acharya & Pop 2021: 316).

Suorittamisen ja saamattomuuden välisestä polarisaatiosta huolimatta, koti näyttäytyy korona aikana myös mielekkäänä ja positiivisten kokemusten paikkana. Esimerkiksi lisääntyneen ajan myötä on kokeiltu uusia harrastuksia ja taitoja, suorittamisen tai lamautumisen sijasta (Acharya & Pop 2021: 316). Myös etätöiden ja -opiskelun mukana tullut arjen joustavuus ja autonomia päättä omista aikatauluistaan on lisännyt mielekkyyttä arjessa (Acharya & Pop 2021: 316; Suhonen 2021: 44). Kotona oloa helpottivat myös ulkoilu ja luonnosta nauttiminen, jotka saivat uutta merkitystä korona-aikana. Etenkin kaupunkien puistoalueet ja lenkkipolut muodostuivat tärkeiksi paikoiksi kodin ohella (Wiles 2021: 229). Lisäksi perheen kanssa vietetty aika ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen nousivat arvoonsa korona-ajan kodeissa (Gezici-Yalçın & Düzen 2021: 8; Wiles 2021: 228). Toisaalta koti säilytti

myös neutraalin luonteensa joidenkin elämässä. Esimerkiksi Suhosen (2021: 46) ja Fornaran ym. (2022: 3) mukaan joillain ihmisillä arki ei muuttunut pandemia-aikana juuri lainkaan, jolloin myöskään kokemukset kodista eivät muuttuneet.

5 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut sitä, miten kotia on koettu ja eletty koronapandemian aikana. Lisäksi olen tarkastellut sitä, millaisia tilallisia muutoksia pandemia-aika on saanut aikaan kodeissa. Lähestyin tutkielmani aihetta maantieteellisestä näkökulmasta tilan, paikan ja kodin käsitteiden kautta, pyrkimyksenäni ymmärtämään pandemia-ajan kokemuksia kodista. Ajallisesti tutkielmani on keskittynyt kevääseen 2020, eli koronapandemian ensimmäisen aallon aikaan, jolloin valtiot ryhtyivät valtaviin rajoitustoimiin COVID-19-viruksen aiheuttamaa tautia vastaan.

Kuten tutkielmassani on käynyt ilmi, on kotia eletty ja koettu korona-aikana monella tavalla. Kodin muuttuminen usean toiminnan keskuksiksi on haastanut kodin kokemista ja sen elämistä niin fyysisellä, sosiaalisessa kuin mentaalisisella tasolla. Toisaalta lisääntynyt kotona oleminen ja kotoa käsin toimiminen ovat yhdessä sekä korostaneet kodin ihanteita että lisänneet kotiin liitettäviä positiivisia ominaisuuksia, kuten turvan tunnetta. Toisaalta pandemia-aika on kärjistänyt kodin negatiivisia puolia, kuten epätasa-arvoa ja turvattomuutta. Lisäksi pandemia-aika on kirkastanut kodin jatkuvaa ja alati muuttuvaa luonnetta, kun rajoitustoimien myötä kotia on pitänyt niin fyysisellä kuin henkisellä tasolla muokata tilanteeseen sopivaksi.

Yksi tutkielmani merkittävimmistä löydöistä on se, miten pandemia-aika on korostanut kodin sosiaalista luonnetta. Kodista luotiin yhteiskunnan taholta strategia, jonka avulla ”taisteltiin” virusta vastaan. Kodissa pysyminen muotoiltiin ”oikeaksi tavaksi” toimia yhteisen terveyden hyväksi. Strategian perustana kuitenkin toimi ihanne ja ajatus siitä, että jokainen tuntee olonsa kotona turvalliseksi ja suojatuksi. Nämä ihanteet ja olotilat kodista resonoivat myös yksilöiden kokemuksiin ja tuntemuksiin. Koti haluttiin palauttaa sen alkuperäiseen tilaan eli levon ja rauhan paikaksi ja siihen liitettävät negatiiviset tunteet koettiin vääriksi, jolloin niitä pyrittiin selittelemään. Koti, yhteiskunnallisena strategiana koronavirusta vastaan, on siis korostanut kotiin liitettäviä länsimaisia ihanteita sekä ideaalia kodin käsitystä, jossa koti näyttäytyy ulkomaailmaa vastaan suojaavana yksityisenä kehtona.

Toisaalta koronan vastaisena strategiana koti näyttäytyi myös entistä vahvemmin eriarvoisuuden paikkana niin eri ihmisryhmien kuin sukupuolten välillä. Epätasa-arvo näkyi kaikissa kodin ulottuvuuksissa ja kohdistui etenkin naisiin. Tutkielmani perusteella, koti koronan vastaisena strategiana, on lisännyt länsimaisen koti-ihanteen ja kodin negatiivisen puolen välistä polarisaatiota. Lisäksi pandemia-aika on korostanut yhteiskunnan ja politiikan

vaikutusta kodin kokemiseen ja kodin elämiseen ja sitä kautta kirkastanut sitä, miten kotiin liittyvät yksilötason kokemukset ja tunteet ovat voimakkaasti yhteiskunnallisesti ohjautuvia.

Toinen merkittävä löydös tutkielmassani on se, miten yhteneviä kokemuksia ja tunteita ihmisillä on kodista koronapandemian aikana maasta tai alueesta riippumatta. Pandemia-ajassa kotia koettiin niin positiivisten kuin negatiivisten tunteiden kautta. Koti antoi suojaa ja turvaa sekä fyysisellä että mentaalisisella tasolla. Toisaalta kotiin eristäytyminen lisäsi kotiin liittyviä negatiivisia tunteita, kuten yksinäisyyttä, pelkoa ja ahdistusta. Erityisen mielenkiintoisena työssäni nousi esille kodin kuvaaminen vankilan kaltaiseksi paikaksi. Tämä kodin metafora esiintyi useassa tutkimuksessa kotimaisesta kansainväliseen tasoon. Kotia siis kuvattiin vankilan kaltaiseksi paikaksi riippumatta siitä, kuinka tiukkoja valtion asettamat koronarajoitteet olivat. Kodin kokeminen eri tunteiden kautta näyttäisi alleviivanneen yksilön tunteiden ja kokemusten merkitystä kodin elämisessä.

Kolmas merkittävä löydös tutkielmassani on kodin muuttuminen entistä voimakkaammin monitoiminnalliseksi paikaksi, jossa tasapainoillaan vastakkaisten voimien kanssa. Korona vaikutti erityisesti etätyön/ -opiskelun radikaalin kasvuun. Etätyö /-opiskelu kasvoi globaalilla tasolla huomattavasti pandemian ensimmäisen aallon aikana. Vertailtaessa Suomea Italiaan ja Espanjaan, kasvoi etätyö /-opiskelu kahdessa viimeisimmässä valtiossa suhteessa enemmän. Töiden tuominen kotiin aiheutti kuitenkin kaikissa kolmessa maassa samankaltaisia seurauksia kodin kokemisessa. Etätyön /-opiskelun myötä työnteon ja levon välinen raja hiipui ja töitä pystyttiin tekemään entistä helpommin ajasta ja paikasta riippumatta. Kodista siis muotoutui paikka, jossa tasapainoiltiin jatkuvan työnteon ja riittävän levon välillä.

Kodin muuttuminen monitoiminnalliseksi paikaksi, muidenkin kuin työhön liittyvien osa-alueiden kannalta, lisäsi tarvetta järjestellä ja hallita kotia. Koti koettiin joko suorittamisen paikkana, jossa asiat tuli hoitaa ja tehdä täsmällisesti ilman levähdystä tai taukoa. Toisaalta koti koettiin myös saamattomuuden paikkana, jossa mikään toiminto ei luonnistunut tai onnistunut. Toisaalta taas koti koettiin nautinnon paikkana, jossa pandemian aiheuttamista elämän muutoksista, kuten vapaa-ajan ja kotona olon lisääntymisestä, nautittiin. Koti näyttäytyi myös muuttumattomana paikkana niille, joiden elämään koronarajoitteet eivät suuremmin vaikuttaneet. Nämä koronapandemia-ajan erilaiset kodin kokemisen tunteet alleviivaavat hyvin sitä, miten yksilöllistä kodin kokeminen on. Kokemusten ja tunteiden muuttuminen pandemia-aikana valottaa myös kodin alati muuttuvaa luonnetta ja tapaa rakentua jatkuvasti uudelleen.

Tämä tutkielma oli vain pintaraapaisu mielenkiintoiseen aiheeseen koronapandemian vaikutuksista ihmisten kokemuksiin kodista. Olen tutkimuskirjallisuuden

avulla avannut sitä millä tavoin kotia on yleisellä tasolla koettu ja eletty vakavan yhteiskunnallisen kriisin keskellä, millaisia tunteita ja kokemuksia kotiin on liitetty sen aikana sekä millaisia uusia toimintoja kotiin on pandemian aikana muotoutunut. Aihe vaatii kuitenkin lisää tutkimusta, etenkin nyt kun koronapandemia näyttäisi hiljalleen olevan jäämässä menneisyyteen. Olisikin mielenkiintoista tutkia sitä, kuinka pysyviä pandemia-ajan kodin kokemukset ovat, vai ollaanko jo palaamassa niin sanottuun ”normaaliin”. Toinen tärkeä tutkimusaihe olisi eri kansallisuuksien välinen vertailu korona-ajan kodin kokemuksista ja kodin elämisestä kulttuurin ja yhteiskunnan näkökulmien kautta.

Kirjallisuus

- Acharya, K. S. & Pop, M. (2021). Tactical Acts from Lockdown Homes. *Strategic Design Research Journal* 14(1) 312–326. <https://doi.org/10.4013/sdrj.2021.141.26>
- Andrews, G. J., Crooks, V. A., Pearce, J. R. & Messina, J. P. (2021). *COVID-19 and similar futures: Pandemic geographies*. Springer.
- Blunt, A. & Dowling, R. M. (2006). *Home*. Routledge.
- Blunt, A. (2005). Cultural geography: Cultural geographies of home. *Progress in human geography*, 29(4), 505–515. <https://doi.org/10.1191/0309132505ph564pr>
- Byrne, M. (2020). Stay home: Reflections on the meaning of home and the Covid-19 pandemic. *Irish Journal of Sociology*, 28(3), 351–355. <https://doi.org/10.1177/0791603520941423>
- Casey, E. S. (2001). Body, Self and Landscape: A Geophilosophical Inquiry into the Place-World. Teoksessa Adams, P. C., Hoelscher, S. & Till, K. E. (toim.) *Textures of Place: Exploring Humanist Geographies*, 403–425. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Devine-Wright, P., Pinto de Carvalho, L., Di Masso, A., Lewicka, M., Manzo, L.C., & Williams, D.R. (2020). “Re-placed” - Reconsidering relationships with place and lessons from a pandemic. *Journal of Environmental Psychology* 72 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101514>
- Easthope, H. (2004). A place called home. *Housing, Theory and Society*, 21(3) 128–138. DOI: 10.1080/14036090410021360
- El Harouny, E. (2002). Historiallinen puukaupunki -tulevaisuuden elävää kaupunkiympäristöä? Teoksessa Syrjämaa, T. & Tunturi, J. (toim.) *Eletty ja muistettu tila*, 257–276. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Fornara, F., Mosca, O., Bosco, A., Caffò, A. O., Lopez, A., Iachini, T., Ruggiero, G., Ruotolo, F., Sbordone, F. L., Ferrara, A., Cattaneo, Z., Arioli, M., Frassinetti, F., Candini, M., Miola, L., & Pazzaglia, F. (2022). Space at home and psychological distress during the Covid-19 lockdown in Italy. *Journal of environmental psychology* 79. 1-10 <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101747>
- Gezici Yalçın, M., & Düzen, N. E. (2021). Altered Meanings of Home Before and During COVID-19 Pandemic. *Human Arenas*, 1–13. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s42087-021-00185-3>

- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (1997). Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S.(toim.) *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 9–36. Tammer-Paino, Tampere.
- Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi (2020). Opetus- ja kulttuuriministeriö Sosiaali- ja terveysministeriö Valtioneuvoston viestintäosaston tiedote 140/2020. 14.2.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>
- Helske, S., Ylöstalo, H. & Koskinen, H. (2021). Samassa myrskyssä mutta ei veneissä -COVID-19 ja eriarvoisuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86, 5–6. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021112456870>
- Hubbard, P., Reades, J., & Walter, H. (2020). Shrinking homes, COVID-19 and the challenge of homeworking. *Town Planning Review*, 91(1) 3–10. <https://doi.org/10.3828/tpr.2020.46>
- Jones, M. (2009). Phase space: geography, relational thinking, and beyond. *Progress in Human Geography*, 33(4) 487–506. DOI: 10.1177/0309132508101599
- Koskela, H. (1997). Tilapuoli sukupuoli. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S.(toim.) *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 73–86. Tammer-Paino, Tampere.
- Kumpula, J. (2020). Voiko poikkeustilanteessa käydä ulkoilemassa tai kaupassa? Tässä ohjeet koronaviruksen vaikeuttamaan arkeen. MTV-uutiset 17.03.2020. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/voiko-poikkeustilanteessa-kayda-ulkoilemassa-tai-kaupassa-tassa-ohjeet-koronaviruksen-vaikeuttamaan-arkeen/7764190#gs.plzusq>. Luettu 14.2.2021
- Laitinen, R. (2002). Koti, paikkaidentiteetti ja muutokset navajoyhteiskunnassa 1800-luvulla. Teoksessa Syrjämaa, T. & Tunturi, J. (toim.) *Eletty ja muistettu tila*, 195–210. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*, (suom. Donald Nicholson-Smith). Blackwell, Oxford.
- Leskinen, T. (2021). Etätyö yleistyi eniten aloilla ja alueilla, joilla sitä ennen tehtiin vähiten. Tilastokeskus, Helsinki 29.3.2021. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/etatyo-yleistyi-eniten-aloilla-ja-alueilla-joilla-sita-ennen-tehtiin-vahiten/>

- Massey, D. Lehtonen, M., Rantanen, P. & Valkonen, J. (2008; toim.). *Samanaikainen tila* (suom. J. Rovio). Vastapaino, Tampere.
- Risi, E., Pronzato, R. & Di Fraia, G. (2021). Everything is inside the home: The boundaries of home confinement during the Italian lockdown. *European societies* 23(1) 464–477. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1828977>
- Romero, T. (2022). Remote work in Spain -statistics & facts. Statista, EU 9.2.2022. https://www.statista.com/topics/7673/remote-work-in-spain/#dossierContents__outerWrapper
- Rose, G. (1995). Place and identity: a sense of place. Teoksessa D. Massey, D. & Jess, P. (toim.) *A Place in the World?: Places, Cultures and Globalization*, 87–132. Oxford University Press, Oxford.
- Saarikangas, K. (2002). Merkityksellinen tila: lähiasuminen arkkitehtuurin, asukkaisen, mennen ja nykyisen kohtaamisena. Teoksessa Syrjämaa, T. & Tunturi, J. (toim.) *Eletty ja muistettu tila*, 48–75. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Signorelli, C., Capolongo, S., D’Alessandro, D., & Fara, G. M. (2020). The homes in the COVID-19 era. How their use and values are changing. *Acta Biomedica Atenei Parmensis*, 91(9), 92–94. <https://doi.org/10.23750/abm.v91i9-S.10125>
- Suhonen, L. (2021). ”Kodin muuntuvia merkityksiä koronapandemian ajassa: ”Iltaisin ei tultu kotiin, vedetty syvään henkeä ja rysähdetty sohvalle.””. Pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. <http://hdl.handle.net/10138/334295>
- Suorittaa (2021). Kielitoimiston sanakirja, Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2021. 8.3.2021 <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/suorittaa>
- Thrift, N. (2003). Space: The Fundamental Stuff of Geography. Teoksessa Holloway, S. L., Rice, S. P. & Valentine, G. (toim.) *Key concepts in geography*, 85–97. Sage.
- Tuan, Y. (1979). Space and Place: Humanistic Perspective. Teoksessa Gale S. & Olsson G. (toim.) *Philosophy in Geography*, 387–427. Springer, Dordrecht.
- Tuan, Y. (2001). *Space and Place: The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press, London.
- Tull, M. T., Edmonds, K. A., Scamaldo, K. M., Richmond, J. R., Rose, J. P., & Gratz, K. L. (2020). Psychological Outcomes Associated with Stay-at-Home Orders and the Perceived Impact of COVID-19 on Daily Life. *Psychiatry research*, 289, 113098. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113098>

Wiles, J. (2021). Home in Context of COVID-19. Teoksessa Andrews, G. J., Crooks, V. A., Pearce, J. R. & Messina, J. P. (toim.) *COVID-19 and similar futures: Pandemic geographies*, 227–231. Springer.